

ВІДЗИВ

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Монастирського Григорія Леонардовича на дисертаційну роботу
Марова Ігоря Володимировича «Реалізація транзитного потенціалу в системі
стратегічного розвитку України», подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Глобалізаційні процеси в світі та його частинах, які поглиблюються і набирають нових вимірів, всебічно впливають на функціонування національної економіки, зокрема її транспортно-інфраструктурного комплексу, що не може не позначитися на процесі вибору стратегічних пріоритетів розвитку України. Географічні, історико-економічні, геополітичні чинники обумовили неабиякий транзитний потенціал України, ефективне використання якого сприяло б активізації її економічного розвитку. Проте недостатньо ефективна реалізація державних та регіональних програм розвитку транспортної інфраструктури та логістичного сервісу, гальмування адаптації вітчизняного транспортного законодавства до норм ЄС, непродумана тарифна політика, проблеми впровадження комбінованих транспортних перевезень призвели до незадовільного використання можливостей України як країни-транзитера, зниження її конкурентоспроможності в цій сфері. Ця ситуація загострилася й внаслідок складної соціально-економічної та військово-політичної ситуації, спричиненої анексією Криму та збройною агресією на Донбасі з боку Росії, яка є конкурентом України на ринку транзитних перевезень. Вказане вимагає пошуку кардинально нових варіантів реалізації транзитного потенціалу України з огляду на стратегічні орієнтири європейської інтеграції та нові геополітичні виклики. З огляду на це, дисертаційна робота І.В. Марова на тему «Реалізація транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України» є надзвичайно актуальною та має вагомe наукове і практичне значення.

Актуальність теми дисертації підкріплюється ще й тим, що вона виконана дисертантом у межах науково-дослідної роботи «Теоретичні та практичні засади логістико-орієнтованого управління розвитком національної економіки» (номер

державної реєстрації 0110U003042) за планом наукових досліджень кафедри логістики Донецького державного університету управління.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про достатнє знання її автором досліджуваної проблеми, уміння формулювати окремі логічні висновки і пропозиції. Одержані здобувачем нові наукові результати відзначаються певною логічною послідовністю та належним рівнем обґрунтованості завдяки використанню комплексу наукових методів: системного, аналізу і синтезу, ретроспективного та факторного аналізу, кореляційно-регресійного, кластерного, логічного узагальнення. Наукові і прикладні аспекти реалізації транзитного потенціалу України достатньо повно досліджені та проаналізовані, про що свідчить структурна побудова та зміст дисертаційної роботи, перелік використаної наукової літератури (як вітчизняної, так і іноземної).

Підтвердженням достатньої достовірності та адекватності результатів дисертаційного дослідження Марова І.В. є те, що інформаційна база роботи охоплює офіційні дані міністерств та відомств, звітність Державної служби статистики України та її регіональних підрозділів. Зроблені автором висновки є логічно обґрунтованим підсумком виконаної роботи та певною мірою відображають основні положення дисертації. Сформульовані пропозиції є конкретними, стосуються важливих напрямів удосконалення механізму реалізації транзитного потенціалу України в умовах формування системи стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки, відзначаються науковою новизною та свідчать про вагомий внесок автора в розвиток теорії і практики управління макроекономічними процесами.

Теоретичні та методологічні положення дисертації ілюструються фактичним матеріалом, якому властивий прикладний характер. Апробація нових наукових результатів дисертації проводилась на декількох міжнародних та вітчизняних науково-практичних заходах. Обґрунтовані й достовірні положення дисертаційного

дослідження знайшли впровадження в діяльності суб'єктів транспортного комплексу України.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

До важливих науково обґрунтованих результатів дисертаційної роботи, що характеризуються науковою новизною, можна віднести низку положень.

Так, автором доведено, що в трактуванні поняття «транзитний потенціал» не враховується географічне положення, хоча саме воно визначає можливість країни бути сполучною ланкою між певними частинами континенту. Не враховуються також показники пасажиропотоку, основна увага акцентується на вантажоперевезеннях. З урахуванням цього здобувачем запропоновано власне визначення категорії «транзитний потенціал» як сукупності географічного положення країни та розвинутої транспортної мережі з відповідною транспортною інфраструктурою, що надають перевагу в спрямуванні міжнародного транзиту територією держави та визначають її можливість надавати транзитні послуги (с. 31 – 34).

Дисертантом визначено структуру транзитного потенціалу країни, яка, на підставі поєднання підходів (ресурсного, функціонального і цільового), дозволила виділити три рівні його формування: державний, територіальний, галузевий, а також визначити основні блоки: цільовий, до якого віднесено геополітичний, управлінський, інноваційний потенціали; функціональний, що включає інфраструктурний та маркетинговий потенціали; ресурсний, який об'єднує інформаційний, географічний, транспортний, фінансовий потенціали. Вказана схема дозволила досить вдало структурувати цілі і напрями розвитку транзитного потенціалу України (с. 44 – 46).

Визначено напрями реалізації транзитного потенціалу України, які відповідають пріоритетам стратегічного розвитку країни в умовах глобалізації світової економіки. До таких напрямів віднесено: 1) ресурсний, який передбачає технічне переобладнання транспортного сектору, підвищення його інвестиційної привабливості тощо; 2) інфраструктурний, завдання якого передбачають

розроблення і реалізацію концепції створення і функціонування в Україні національної мережі міжнародних транспортних коридорів, розвиток транспортної інфраструктури; 3) інноваційний, спрямований на запровадження новітніх транспортних технологій і схем перевезень, організаційно-структурне оновлення транспортної галузі; 4) маркетинговий, спрямований на розвиток транспортно-логістичних комплексів, конкурентного середовища, підтримку вітчизняного перевізника (с. 89 – 91).

Цікавим та науково обґрунтованим є запропонований дисертантом методичний підхід до обґрунтування шляхів структурно-якісних трансформацій транзитного потенціалу України на підставі визначення шкідливого для навколишнього середовища впливу інтенсифікації діяльності автотранспортної галузі. Визначені тенденції та прогностичні значення цього впливу. Показано, що впровадження схем інтермодальних перевезень дозволить підвищити ефективність реалізації транзитного потенціалу України за рахунок зниження екологічних витрат (с. 120 – 131).

Розроблено концептуальні засади забезпечення розвитку транзитного потенціалу України за рахунок впровадження контейнерних перевезень. Встановлено стратегічні пріоритети, напрями, принципи реалізації можливостей України як країни-транзитера, а також основні економічні, технологічні, законодавчі та організаційні завдання, вирішення яких дозволить підвищити ефективність реалізації транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України (с. 160 – 164).

В дисертації запропоновано методичний підхід до визначення ефективності структурних трансформацій транзитного потенціалу України, який базується на розрахунку величини екологічних збитків, яким запобігає впровадження контейнерних перевезень, що дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень щодо впровадження схем інтермодальних перевезень, а також враховує соціальний та додатковий ефект, який складається з економії коштів держави, спрямованих на утримання та ремонт автошляхів та дорожнього господарства (с. 165 – 176).

Вартими уваги є обґрунтування доцільності розвитку контрейлерних перевезень як елементу транзитного потенціалу України, пропозиції щодо розроблення стратегічної програми розвитку галузі на основі переходу від використання окремих видів транспорту до комбінованих систем, що дозволить інтегрувати національну транспортну мережу до європейської транспортної структури (с. 140 – 146).

Необхідно також зазначити, що дисертаційна робота загалом має новаторський характер і її новизна значною мірою визначається формулюванням теми та формуванням змісту дослідження. Робота належним чином структурована, її окремі розділи доповнюють, розвивають та розв'язують поставлені завдання, що дає у підсумку цілісну картину удосконалення механізму реалізації транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України.

Науково-практична значимість результатів дослідження.

Практична цінність роботи полягає в тому, що наукові результати дослідження дали змогу розробити конкретні практичні пропозиції та методичні рекомендації, які дозволяють розраховувати економічну ефективність структурних змін транзитного потенціалу України в системі її стратегічного розвитку на основі запровадження нових схем перевезень. Надані рекомендації використані в практичній діяльності: фінансово-економічного департаменту державної адміністрації залізничного транспорту України щодо застосування методики оцінки ефективності контрейлерних перевезень (довідка № ЦФ-16/236 від 08.12.2013); ПАТ «Мушкетівська автобаза» (м. Донецьк) для напрацювання шляхів зниження навантаження на автомобільні шляхи (довідка № 07-14/1035 від 17.09.2013); автогосподарстві ДП «Маріупольський торговельний порт» в процесі запровадження логістичних схем надання транспортних послуг (довідка № 40-04 від 14.03.2014).

Теоретичні і практичні положення, сформульовані в дисертації, використано в Донецькому державному університеті управління при розробці програм і

викладанні дисципліни «Транспортна логістика» (довідка № 01-12/1171 від 28.10.2013).

Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Згідно з вимогами, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, здобувачем опубліковано 8 статей у провідних наукових журналах і збірниках наукових праць, котрі включені до переліку фахових видань. Результати, представлені у публікаціях, повною мірою репрезентують основні положення дисертації та роблять їх доступними для ознайомлення наукової громадськості. За результатами виступів на конференціях за матеріалами дисертації надруковано 4 наукові праці.

Вивчення дисертаційної роботи та автореферату свідчать про відповідність змісту автореферату основним її положенням. В авторефераті в повній мірі розкрито всі основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації.

Зауваження до змісту й оформлення дисертаційної роботи.

Поряд з позитивною оцінкою роботи, щодо окремих її положень можна висловити певні зауваження та побажання, які загалом слугують підставою для дискусії:

1. При розробленні пропозицій щодо реалізації транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України автору варто було б застосувати сценарний підхід, що б відповідало існуючим геополітичним викликам. Застосування цього підходу дозволило б максимально врахувати ризики реалізації окремих напрямків державної транспортної політики.

2. В підрозділі 3.3 (с. 208-225) автор пропонує розраховувати загальний економічний ефект від впровадження контрейлерних перевезень як суму соціального, екологічного і додаткового ефектів, однак дещо забагато уваги приділяє екологічній складовій. Для забезпечення комплексності дослідження

дисертанту доцільно було б чітко зазначити індикатори, які визначають соціальну та власне економічну компоненти загального економічного ефекту від впровадження контрейлерних перевезень.

3. Виокремлюючи напрями, які забезпечать більш повну інтеграцію України до міжнародної транспортної системи і максимальне використання транзитного потенціалу, автор наголошує на інфраструктурній складовій. В цьому контексті варто було показати кореляцію пропозицій дисертанта з вже існуючими державними програмами та концепціями розвитку України як транзитної держави, зокрема Концепцією створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні.

4. З огляду на обрану наукову спеціальність здобувачу доцільно було б більше уваги сконцентрувати на питаннях інституційного забезпечення реалізації транзитного потенціалу України з огляду на реформування системи управління транспортним комплексом України, передбаченим в стратегічних документах Президента України та Кабінету Міністрів України.

5. Розглядаючи структуру транзитного потенціалу України та напрями, які забезпечать його ефективну реалізацію, здобувач недостатньо уваги приділив маркетинговому напрямку. Хоча, якщо враховувати спрямованість роботи на розвиток контрейлерних перевезень, саме маркетингова складова дозволить ефективно поєднати інфраструктурно-логістичний та інноваційний вектори розвитку вітчизняного транзитного потенціалу з орієнтацією на ринкові механізми.

6. В процесі апробації результатів дослідження та опублікування її результатів автору варто було б розширити географічний зріз, не обмежуючись переважно Донецьким регіоном, враховуючи що проблематика наукового пошуку є загальнонаціональною та актуальною для різних регіонів України.

Висловлені зауваження та побажання не применшують в цілому високий науково-теоретичний та прикладний рівень дисертаційної роботи і не є підставою для зниження її позитивної оцінки.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Марова Ігоря Володимировича на тему «Реалізація транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України» є самостійним, завершеним, цілісним, логічним за структурою науковим дослідженням.

Поставлену в роботі мету досягнуто, завдання — розв'язані та висвітлені у заключних висновках методичного та прикладного характеру. Зміст автореферату та основних положень дисертації ідентичні. Робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.

Тема дисертації та подані в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Нові наукові положення, висновки та рекомендації, одержані в ході дисертаційного дослідження та винесені до захисту, в сукупності вирішують важливу проблему формування теоретичних та методичних засад реалізації транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України в умовах системного реформування її економіки.

Вважаю, що автор дисертації «Реалізація транзитного потенціалу в системі стратегічного розвитку України» Маров Ігор Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Професор кафедри державного і муніципального управління Тернопільського національного економічного університету, доктор економічних наук, професор

4 лютого 2015 року

Г.Л. Монастирський

Завіряю:

Зав. загальним відділом